

typografie

Optisch uitvullen in de Maps

Siep Kroonenberg

In deze maps wordt voor het eerst gebruik gemaakt van optisch uitvullen met behulp van *protruding characters*, dat wil zeggen dat wordt gepoogd de rechterkantlijn er rechter uit te laten zien door tekens met horizontale uitsteeksels, zoals onder andere afbreekstreepjes, iets in de kantlijn te laten uitsteken.

Dit is een optie van pdf $\TeX$ die niet aanwezig is in een klassieke $\TeX$. Hàn Thê Thàn gaat uitgebreid hierop in in zijn proefschrift.¹ Hans Hagen heeft er al eens over geschreven in de Maps,² maar nu wordt het eindelijk ook in de Maps in praktijk gebracht, althans in de meeste La $\TeX$ stukken.

Om dit te activeren moet je deze optie eerst aanzetten:

```
\pdfprotrudechars=1
```

Een waarde van 1 betekent: aan maar doe het pas nadat de alinea in regels is verdeeld zodat als je om wat voor reden dan ook toch een dvi-bestand wilt maken, er geen tekstverloop optreedt. Andere mogelijke waarden zijn 0 (uit) en 2 (wel tekstverloop).

Je geeft per font aan hoever welke tekens in de linker- of rechterkantlijn moeten uitsteken. La $\TeX$ heeft een perfect handvat hiervoor: de derde parameter van het `\DeclareFontFamily` commando of de zesde parameter van het `\DeclareFontShape` commando. Hier kun je allerlei initialisatiecode kwijt. Meestal staat daar niets:

```
\DeclareFontFamily{T1}{ptm}{}
```

Voor de Maps Times-en-Frutiger fontfamilie staat daar nu:

```
\DeclareFontFamily{LY1}{ptfs}{%
  \rccode\font '-=120
  \rccode\font ',=100
  \rccode\font '.=100
  \rccode\font ':=50
  \rccode\font ';=50
  \lccode\font 96=100 % quoteleft
  \rccode\font 39=100 % quoteright
  \lccode\font 147=250 % quotedblleft
  \rccode\font 148=250 % quotedblright
  \rccode\font 150=150 % endash
  \rccode\font 151=100 % emdash
}
```

Elke regel definieert een linker (`\lccode`) of rechter (`\rccode`) protrude-faktor voor één teken uit één lettertype. In de `\DeclareFontFamily` en `\DeclareFontShape` macro's staat `\font` voor: het font waar we het nu over hebben. Het teken wordt aangeduid met zijn plaats in de encoding vector. Bovenstaand voorbeeld is voor texnansi-encoding; voor de meer gangbare T1-encoding zou dat moeten zijn:

```
\DeclareFontFamily{T1}{...}{%
  \rccode\font '-=120
  \rccode\font ',=100
  \rccode\font '.=100
  \rccode\font ':=50
  \rccode\font ';=50
  \lccode\font 96=100 % quoteleft
  \rccode\font 39=100 % quoteright
  \lccode\font 16=250 % quotedblleft
  \rccode\font 17=250 % quotedblright
  \rccode\font 21=150 % endash
  \rccode\font 22=100 % emdash
}
```

Als je een echte fijnproever bent of een erg buitenissig lettertype hebt dan zal het wel eens de moeite lonen om per lettertype protrude-factors te definiëren, maar zover ben ik niet gegaan. Het is ook wel de moeite om protrude-factors te definiëren voor letters zoals de 'T' en 'W' die erg uitsteken.

Op het moment van schrijven maken vier stukken geen gebruik van protrude-factors. Kijk maar eens of je die eruit kunt halen.

1. Hàn Thê Thàn, Micro-typographic extensions to the $\TeX$ typesetting system, Masaryk University, Brno, 2000.

2. Hans Hagen, Hanging punctuation, a pdf $\TeX$ microtypographic extension, Maps 25, najaar 2000.